

Pulai Bence:

A BEFOLYÁSOLÁS MINT A HIBRID HADVISELÉS ESZKÖZE A 2021-ES LENGYEL–FEHÉROROSZ MIGRÁCIÓS- ÉS HATÁRVÁLSÁG SORÁN

DOI: 10.35926/HSZ.2023.6.5

ÖSSZEFOGLALÓ: A 21. század második évtizedéhez érkezően bizonyosan állítható, hogy biztonsági környezetünkben alapvető változások következtek be a nemzetközi rendszer alapjainak átalakulásával. A biztonsági kihívások változó arculata okán a biztonságunkat befolyásoló folyamatok, alakulásuk és hatásuk nehezen jelezhető előre, az így növekvő bizonytalanságot pedig tovább súlyosbítják olyan új – akár még össze is kapcsolódó – vagy a korábbinál jóval komplexebben megjelenő fenyegetések, kihívások, mint például a tömeges migráció, a háborúk, illetve a konfliktusok természetében látszólag bekövetkező paradigmaticus változások. A változó biztonsági környezet kihívásaira, az új háborúk elemzésére és magyarázatára új elméletek keletkeztek – mint például e dolgozat tárgya, a hibrid hadviselés is. A hozzájuk kapcsolódó jelenségek megértéséhez elengedhetetlen ezek komplex, multidiszciplináris vizsgálata.¹ A hibrid hadviselés megértésében is kulcsszerepet kell kapnia – a konfliktusok más és korábbi koncepcióinak megfelelő ismerete mellett – eltérő tudományterületek bevonásának, illetve azok elemzési és kutatási módszerei alkalmazásának, mint például a kutatás során alkalmazott tartalom- és narratívaelemzésnek is.

KULCSSZAVAK: hibrid hadviselés, migrációs- és határválság, Fehéroroszország, Lengyelország

A SZERZŐRŐL:

Pulai Bence a Nemzeti Közszerződés Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, nemzetközi biztonság és védelempolitika MSc-hallgatója, illetve az Eötvös Loránd Tudományegyetem, Társadalomtudományi Kar, szociológia BSc-hallgatója (ORCID: 0009-0005-6534-1257; MTMT: 10089484)

BEVEZETÉS

Munkám részeként egy esettanulmányt készítettem el a 2021-ben bekövetkezett lengyel–fehérorosz migrációs- és határválságnak a nemzetközi médiában való megjelenítéséről, különös tekintettel az amerikai Cable News Network (CNN), az angol British Broadcasting Corporation (BBC) és az orosz RT (korábban Russia Today) hírportáljain közölt eltérő narratívákra.

A kutatás célja annak megállapítása volt, hogy kimutathatók-e a vizsgált esetben a hibrid műveleteknek a szakirodalomban leírt jegyei; elsősorban az ellenfél társadalmának gyenge pontjait célzó befolyásolás, illetve a valódi célokat elfedő megtévesztés. A kutatási kérdések

¹ Szentes Zoltán: Katonai biztonság napjainkban. Új fenyegetések, új háborúk, új elméletek. In: Finszter Géza – Sabjanics István (szerk.): Biztonsági kihívások a 21. században. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2017, 69.

a kutatási cél alapján a migrációs- és határválság okainak, lefolyásának és következményeinek az említett hírforrásokban való bemutatására vonatkoztak:

- Kik érkeztek a lengyel–fehérorosz határhoz?
- Hogyan kezelték a helyzetet az érintett államok?
- Milyen következményekkel járt a konfliktus?

A kutatási kérdések alapján azt a valóságmodellt próbáltam rekonstruálni, amelyet az egyes hírportálok a saját nézőpontjukból, a létrehozott narratívákban közvetítettek a hírfogyasztóknak. Az újságcikkekben megjelenő információk feldolgozásához kvalitatív (a szövegek jellemző alkotóelemeit azonosító) és kvantitatív (gyakorisági statisztikákon alapuló) tartalomelemzést folytattam.² A hírszövegek tartalomelemzéséhez három szövegkorpust építettem a hírportáloknak megfelelően, minek során összesen 106 újságcikket használtam fel. A kutatásom közben kirobbanó orosz–ukrán háborút követően az RT hírportál cikkeinek elérését az Európai Unió egységesen felfüggesztette, ennek okán ezt szerb virtuális magánhálózatról értem el. A szövegkorpuszok elemzéséhez AntConc szövegelemző szoftvert alkalmaztam. A módszerem számítógéppel támogatott, de felügyelt volt, azaz előolvastam a hírszövegeket, hogy azonosítsam a kutatási kérdéseimhez tartozó nyelvi elemeket, amelyek előfordulási gyakoriságát a szoftverrel kimutathattam, illetve a szövegkorpuszokban összehasonlíthattam. A cikkek címét, tartalmát és megjelenésének helyét, illetve időpontját pontosan dokumentáltam, és az eltéréseket rögzítettem. Az adatgyűjtésem eredményeként kimutathatók voltak a különbségek a hírforrások valóságmodelljeiben.

A BEFOLYÁSOLÁS MINT A HIBRID HADVISELÉS ESZKÖZE

A világunkban végbemenő hatalmi átrendeződés következtében a hibrid hadviseléshez folyamodó államok a rendszerszintű gyengeségeket széles körben megcélzó koordinált tevékenységük során a hatalmi eszközök változatos – egymást kölcsönösen erősítő – kombinációját alkalmazva kívánják érvényesíteni érdekeiket és megvalósítani stratégiai célkitűzéseiket.

Az ilyen hibrid műveletekben is alkalmazott elemek meghatározásakor hagyományosan diplomáciai, információs, katonai és gazdasági eszközöket különített el a szakirodalom, azonban az átfogó biztonságelméletek elterjedésével párhuzamosan ezen fogalom is további elemekkel bővült. A felsorolt eszközök közül mindenképp kiemelendő a hibrid hadviselés szempontjából az információs műveletek szerepe,³ hiszen, ahogy a hibrid hadviselés egyik elméleti alapjaként is tekintett korlátlan, vagyis korlátok nélküli hadviselés elmélete fogalmaz, a korábban is műveleti térként meghatározott természeti területek mellett újszerűen jelentkező társadalmi tereket a számítógép-rendszerek és hálózatok által alkotott metaforikus tér, azaz a kibertér köti össze.⁴ Ezen közvetítő közeg hiányában pedig a fentebbi nemzeti hatalomból származtatható eszközök kevésbé tudnák elérni a támadó fél által meghatározott célpontokat és célcsoportokat, ezzel pedig a különböző alrendszerekben található gyengeségek kihasználása és elmélyítése sem valósulhatna meg.

Ezen információs műveletek során a szemben álló fél információira, információalapú folyamataira és infokommunikációs rendszereire gyakorolt hatások segítségével a hibriditással élő

² Klaus Krippendorff: A tartalomelemzés módszertanának alapjai. Balassi Kiadó, Budapest, 1995.

³ Kiss Álmos Péter: A hibrid hadviselés természetrajza. Honvédségi Szemle, 147. évf. 2019/4., 31–33.

⁴ Qiao Liang – Wang Xiangsui. Unrestricted Warfare: Two Air Force Senior Colonels on Scenarios for War and the Operational Art in an Era of Globalization. PLA Literature and Arts Publishing House, 1999.

szereplőknek lehetősége nyílik támogatni stratégiai célkitűzéseik elérését, amelyben a fizikai és az információs dimenzióban végrehajtott művelek mellett hangsúlyos szerep jut a kognitív dimenzióban megvalósuló információs tevékenységeknek is.⁵ Ez utóbbi tevékenységek pedig közvetlenül az emberi gondolkodást veszik célba a különböző célcsoportok percepcióinak, attitűdjének és magatartásának a kívánt irányba történő befolyásolása érdekében.⁶ Tehát, ahogy Kiss Álmos Péter fogalmaz: „*a hibrid hadviselő a fegyverre kovácsolt információval és a megtámadott állam információs csatornáinak és üzeneteinek blokkolásával megzavarhatja és megosztja annak közvéleményét, magához ragadva és ellenőrzése alatt tartva az események narratíváját. Ez által manipulálja ... a műveleti környezet legfontosabb célközönségeit: a megtámadott társadalom közvéleményét és döntéshozóit, saját közvéleményét, valamint a nemzetközi közösség beavatkozásra képes államainak közvéleményét és döntéshozóit.*”⁷

A hibrid hadviselés fogalmát övező sokrétű megközelítés következtében munkámban az általánosan elfogadott definíció hiánya miatt a Helsinkiben található, az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO) és az Európai Unió (EU) kezdeményezésére 2017-ben alapított, de deklaráltan független szervezatként működő Hibrid Fenyegetések Elleni Európai Kiválósági Központ (European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats) munkadefiníciója szerinti hibrid hadviselést veszem alapul:

- a demokratikus államok és intézmények rendszerszintű gyengeségeit szándékosan célzó koordinált akció, amely számos (politikai, gazdasági, katonai, civil vagy információs és egyéb) eszközzel valósulhat meg;⁸
- ezek a lépések általában nehezen ismerhetők fel – köszönhetően annak, hogy a hibrid hadviselő fél gyakran alkalmazza a figyelemelterelés elemét, azaz, amikor az egyik helyszínen látszólag akciót folytat, de valójában másikat vesz célba⁹ –, az eredetük nem azonosítható, és a célközönség nincs is tudatában a kitétségnek, vagy nem köthetők egy adott elkövető személyhez, csoporthoz vagy államhoz, ezáltal elmosva a háború és a béke közti határvonalat;
- céljuk a helyi, regionális, állami vagy intézményi szintű döntéshozatal befolyásolása az elkövető stratégiai céljainak megvalósítása érdekében.¹⁰

A fentiekben foglaltak, illetve a kutatásom kezdeti időszakában kirobbanó orosz–ukrán háború mind földrajzi, mind időbeli közelsége okán esett a választásom a különböző szereplők által gyakorta hibrid műveletként meghatározott 2021-es lengyel–fehérorosz határ- és migrációs válságra.

⁵ Haig Zsolt: Információs műveletek a kibertérben. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018, 151–152.

⁶ Uo. 152.

⁷ Kiss Álmos Péter: i. m. 31.

⁸ Szőke Diána: A NATO válaszai a hibrid hadviselésre. Honvédségi Szemle, 147. évf. 2019/4., 3–16.

⁹ Georgios Giannopoulos et al. (szerk.): The Landscape of Hybrid Threats: A Conceptual Model. Luxembourg. Publications Office of the European Union, 2021, 11.

¹⁰ Rasmus Hidrén: Calibrating the Compass: Hybrid threats and the EU's Strategic Compass. The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats, 2021.

A KONFLIKTUSSAL ÖSSZEFÜGGŐ MIGRÁCIÓS FOLYAMATOK EGYES ASPEKTUSAINAK MEGJELENÉSE A VIZSGÁLT HÍRFORRÁSOKBAN

A kutatásom során összeállított angol és amerikai, illetve orosz szövegtörzsekben foglaltak alapján a konfliktus során kiemelt szerep jutott az ezen hírforrások olvasóközönségét célzó, az újonnan tapasztalható lengyel–fehérorosz határon történő migrációs folyamatokkal kapcsolatos befolyásolási és manipulációs törekvéseknek, amelyek a hírfogyasztók percepcióit, attitűdjét és feltehetőleg magatartását próbálták megváltoztatni. Ekként értelmezhető a konfliktus kirobbanásakor és előtte láthatóan megnövekedett számú illegális határátlépések feltételezett okaival kapcsolatosan megfigyelhető narratívakülönbségek is.

A vizsgált angol és amerikai sajtóhírek a migrációs folyamatok leírása kapcsán végig kimutathatóan összhangban voltak – ahogy a 2015-ös európai migrációs válság során is.¹¹ Erre példaként értelmezhető a konfliktus kirobbanása mögötti magyarázat is, amiről elsőként a már idézett BBC honlapján 2021. július 13-án megjelenő cikk hírszövege is röviden említett tesz.¹² Azonban ennél egy kicsit bővebb tartalommal, de ugyanazon magyarázattal szolgáltak például az újonnan jelentkező kelet-európai migrációs válsággal kapcsolatban a CNN felületén¹³ és az ugyanott 2021. augusztus 21-ei dátummal megjelenő cikkek.¹⁴ Ezekben a kialakult válság előidézésében a menedékkérők földrészekén átívelő helyváltoztatását elősegítő fehérorosz kormányzati tevékenység szerepét hangsúlyozzák. A konfliktus teljes időtartama alatt az események ilyen értelmezése jellemezte az említett sajtóforrásokat. Mindezt a 2020 augusztusában tartott, vitatott eredményű fehérorosz választások, és az azt követő fejlemények – mint például a Ryanair FR4978 járatszámú személyszállító repülőgépének a földre kényszerítése – után alkalmazott önkényuralmi elnyomás és a széles körű letartóztatások kapcsán meghozott nyugati szankciók, illetve bírások viszonzásaként, egyfajta nyomásgyakorlásra és destabilizálásra irányuló törekvésként határozták meg. A feldolgozott angol és amerikai cikkek a konfliktus kirobbantása érdekében a migrációs folyamat elősegítésében való fehérorosz kormányzati közreműködésről részletekbe menően beszámoltak. Ilyen volt például a már idézett, a BBC honlapján 2021. október 22-én megjelenő tematikus cikk is. Ebben a migrációs folyamatban valamiféleképpen részt vevő vagy azt elősegítő személyekkel készült interjúk állításai és egyéb forrásból származó közlések értelmében a fehérorosz hatóságok aktív közreműködése körvonalazódik, legyen szó akár a fehérorosz utazási irodák és diplomáciai képviselők által szervezett repülőutakról, kibocsátott turistavízumokról vagy a fehérorosz rend- és honvédelmi szervek által nyújtott belföldi segítségnyújtásról.¹⁵

¹¹ Jakusné Harnos Éva: A migráció előrejelzése és megvalósulásának ábrázolása az angol nyelvű sajtóban. *Mediterrán Világ*, 33–34. szám, 2015, 10–19.

¹² Lithuania votes to curb influx of migrants from Belarus. BBC News. 13. 07. 2021. <https://www.bbc.com/news/world-europe-57830158>

¹³ Nick Paton Walsh: Belarus flooding the European Union with migrants, taking a page out of Putin's playbook. CNN International. 21. 08. 2021. <https://edition.cnn.com/2021/08/13/europe/belarus-lithuania-border-migrants-eu-cmd-intl/index.html>

¹⁴ Linas Kojala: What's causing the crisis on the Belarus-Lithuania border? CNN International. 21. 08. 2021. <https://edition.cnn.com/2021/08/21/opinions/linas-kojala-belarus-migration-op-ed/index.html>

¹⁵ Paul Adams: How Belarus is helping 'tourists' break into the EU. BBC News. 22. 10. 2021. <https://www.bbc.com/news/world-58952867>

A vizsgált orosz sajtótermék, az RT befogadói a kelet-európai migrációs útvonal felélénkülésének látszólagos magyarázataként értelmezhető nemzetközi folyamatok kapcsán nagyjából hasonló narratívával találkozhattak. A migránsok helyváltoztatása során tapasztalható – a feldolgozott angol és amerikai sajtótermékek által feltételezett – fehér orosz tevékenységekről azonban jóval kevesebb információhoz juthattak az RT olvasói. Az orosz sajtótermék cikkeiben a migrációs folyamattal kapcsolatban az aktív helyett egyfajta passzív fehér orosz szerepvállalás jelenik meg – a hangsúlyosabban megjelenített fehér orosz álláspontnak köszönhetően. Ennek értelmében a konfliktus eszkalálódása felé vezető első lépést az Európai Unió tette meg a Fehéroroszországgal szemben bevezetett szankciókkal. Az RT azonban elhallgatta azok életbe léptetésének okait. Válaszul a szankciókra az RT szerint Fehéroroszország egyszerűen csak nem tartotta vissza a migránsokat.¹⁶ Másrészt az RT honlapján 2021. november 3-án megjelenő,¹⁷ illetve az RT felületén 2021. november 14-én publikált cikk szerint az országot megbénító uniós szankciók következményeként Fehéroroszország többé egyszerűen nem engedhette meg magának a fokozott határőrizetet, így nem tudta többé visszatartani azokat a migránsokat, akik a területén keresztül akartak eljutni az EU-ba.¹⁸

A konfliktussal összefüggő migrációs folyamatok egyes aspektusainak leírása kapcsán a kutatásom során megvizsgált sajtótermékekben további eltérő valóságértelmezésekkel találkozhatunk a migrációs folyamatban részt vevő személyekkel kapcsolatos bánásmódról, illetve ennek vonatkozásában a migrációs és határválságban közvetlenül érintett állami szereplők részvételéről is.

A megvizsgált angol és amerikai internetes hírportálon különösen hangsúlyosan jelentek meg a migrációs háttérű csoportok, illetve egyének megpróbáltatásaival kapcsolatos információk. Legyen szó egyrészről például a migránsokat segítő nemzetközi intézmények vagy nem kormányzati szervezetek közléseinek rendszeres megjelentetéséről, mint mondjuk a CNN felületén 2021. november 10-én megjelenő cikkről, melyben szerepel Anita Bay-nek, a Save the Children Europe igazgatójának nyilatkozata. Ebben a veszélyes utazás és az elhúzódó helyzet miatt a határok közelében rekedt migráns gyerekek mentális és fizikai egészségének megromlásáról, hipotermiával, kimerültséggel és éhséggel való küzdelmükről számol be.¹⁹ Másrészről hasonló tartalmúak a migrációs folyamatban részt vevő interjúalanyok kiemelkedően részletes beszámolóit, esetleg a sajtótermékek munkatársai által helyszíni eseményekről készített tudósítások. Például a BBC-n 2021. november 11-én megjelenő cikkben egy helyszíni tudósítás során megszólaltatott – a fehér orosz főváros főterén gyülekező – migránsok állításai arról, hogy fehér orosz rendőrök és katonák megverték őket, és rosszul bántak velük.²⁰

Ezen feltételezett sajnálat- és együttérzés-keltés kapcsán összességében mindkét érintett ország részvételéről részletesen tájékozódhattak az angol és az amerikai hírszövegek fel-

¹⁶ Poland 'illegally' refused entry to asylum seekers at border with Belarus, stranding them without food, water & shelter – Amnesty. RT News. 30. 09. 2021. <https://www.rt.com/russia/536241-afghan-migrants-poland-blocking/>

¹⁷ Polish president gives green-light for new wall on border with Belarus in bid to beat back flow of refugees & illegal migrants. RT News. 03. 11. 2021. <https://www.rt.com/russia/539256-poland-new-wall-border-belarus/>

¹⁸ Poland's PM issues demand to NATO over standoff with Belarus. RT News. 14. 11. 2021. <https://www.rt.com/news/540259-poland-concrete-actions-nato-border/>

¹⁹ Lauren Said-Moorhouse et al.: Migrants face hypothermia and broken bones in freezing forests as Poland-Belarus crisis deepens. CNN International. 10. 10. 2021. <https://edition.cnn.com/2021/11/10/europe/poland-belarus-border-migrant-crisis-wednesday-intl/index.html>

²⁰ Will Vernon – Joshua Nevett: Poland-Belarus crisis: The lives caught in a stalemate. BBC News. 11. 11. 2021. <https://www.bbc.com/news/world-europe-59253376>

tételezett befogadói, ugyanakkor megállapítható, hogy hangsúlyosabban a fehérorosz oldal által a migránsok ellenében végrehajtott erőszakos cselekedeteket közölték.

Ezt példázza az angol és amerikai hírportálokon a migrációs folyamatban részt vevő, az érintett alanyok ellen a fehérorosz oldal által végrehajtott atrocitásokról szóló tudósítások, beszámolók és vélemények számottevő közlésszáma is, amelyek viszont az orosz hírportálon szinte teljesen hiányoznak. A teljesség igénye nélkül erre vonatkoztatható utalásként is értelmezhető akár a CNN honlapján 2021. augusztus 13-án megjelent cikk is, amelyben a nyolc migránsból álló csoport egyik tagja, Rimon is megjelenik, aki könyörög egy litván határőr karját szorongatva, hogy ne küldjék vissza Fehéroroszországba. Ugyanabban a cikkben a bagdadi Ali elbeszélése is a fehérorosz erőszakoskodás részletezéseként értelmezhető, hiszen az interjúalany elmondása szerint a fehéroroszok lökdösik, illetve fegyverként használják őket.²¹

Látható tehát, hogy az angol nyelvű források egyrészt negatív érzelmeket keltenek a fehérorosz hatóságok ellen, míg együttérzést a migránsok mellett. Ugyanakkor az Európai Unió egészét ábrázolták megtámadott félként, nem pedig a konfliktusban közvetlenül érintett tagállamait. Eközben, ahogy lentebb kifejtem, az RT tompította Fehéroroszország felelősségét, és Lengyelországot igyekezett rossz fényben feltüntetni.

Külön érdekesség ennek kapcsán a vizsgált angol és az amerikai narratívákban megfigyelhető változás, amelynek értelmében a lengyel–fehérorosz események kirobbanása előtt, a litván–fehérorosz határszakaszon a fehérorosz személyi állomány erőszakos fellépésének leírása mellett bizonyos közlések értelmében akár még barátságos formában is interakcióba lépett a migránsokkal, míg a kutatásom közvetlen tárgyát képező történelem során leginkább csak erőszakos cselekmények végrehajtása kapcsán jelentek meg róluk információk. Ezen attitűdváltást, illetve narratívaeltérést példázza a BBC honlapján 2021. október 22-én megjelenő cikk is, amelyben egy megszólaltatott menekült elmondása alapján a fehérorosz határőrök közös képeket csináltak velük egyfajta emléktárgyként, illetve utána a litván határig vezető utat is megmutatták számukra.²²

Az angol és az amerikai hírforrásokkal szemben az orosz vonatkozású hírportál közléseiben lényegesebben nagyobb szerepet kapott a lengyel politikum, illetve közvetlenül a lengyel határőrizeti, illetve határvédelmi feladatokat ellátó személyi állománnyal kapcsolatosan megfogalmazott kivetnivalók taglalása, és ugyanazon közlések sokszoros ismétlése a tételezett befogadók befolyásolása érdekében.

Ilyen volt például az RT honlapján 2021. november 9-én megjelenő cikk is, amelynek egyik közlése kisebb-nagyobb változtatásokkal még tizenötször került be a konfliktus eseményeit feldolgozó cikkek szövegébe. Ebben az Amnesty International emberi jogi civil szervezet bírálta Lengyelország migránsokkal szembeni bánásmódját. Ugyanabban a civil szervezet európai intézményi irodája igazgatójának a felszólítása is megjelent – amit még kétszer közöltek az előbbi információhoz hasonló módokon. Eszerint Lengyelországnak be kell engednie a védelmet kérőket, hiszen az ország hetek óta kegyetlenül, borzalmas körülmények között tartja fogva ezeket a migránsokat a határán.²³

Kiemelt szerepet kapott az orosz cikkekben a nemzetközi és európai uniós kötelezettségek elmulasztásának hangsúlyozása is a migránsok visszatartásának lengyel gyakorlata kapcsán,

²¹ Nick Paton Walsh: i. m.

²² Paul Adams: i. m.

²³ UN condemns use of asylum seekers as 'political pawns'. RT News. 09. 11. 2021. <https://www.rt.com/russia/539764-un-asylum-seekers-political-pawns/>

hiszen a vizsgált időszakban összesen tíz cikkben jelentek meg erről közlések. Ilyen volt az RT felületén 2021. október 19-én megjelenő cikk is, amelyben többek között azzal vádolták Lengyelországot, hogy a nemzetközi kötelezettségekkel ellentétes módon keménykezűen reagál, és visszafordítja a menekülteket kérelmeik értékelése nélkül.²⁴ Ezen közléshez hasonlóan az európai uniós kötelezettségek elmulasztásával kapcsolatos vádaskodások szerepeltetése is helyet kapott a vizsgált sajtótermékben. A Lengyelországot bíráló nemzetközi szereplők nyilatkozatai gyakran a nyugatiak a konfliktus kirobbanásában a fehérorosz szerepvállalást bíráló közleményeinek rövid formátumú összefoglalói után közvetlenül, hosszabb szövegeként szerepeltek. Ezzel a vizsgált orosz hírportál, illetve annak újságírói képmutatás vádjával megkísérelték elhitelteleníteni az ellenfél álláspontját anélkül, hogy közvetlenül cáfolnák az érvelést, mint ahogy az előbbieken idézett cikkben is.

A Lengyelországgal kapcsolatos kifogásolni valókkal szemben a vizsgált angol és amerikai hírügynökségnél kiemelt médiafigyelemben részesülő fehérorosz határőrizeti és egyéb társszervek által elkövetett erőszakoskodások taglalására az orosz hírportál egyáltalán nem törekedett. A lengyel hatóságok állítólagos túlkapásai kapcsán viszont az RT felületén tematikus cikkeket is közöltek.

A fehérorosz szervek által alkalmazott erőszakkal kapcsolatos ténylegesen értékelhető, részletes információk megjelentetésére csak több mint egy hónappal a konfliktus rendezése után került sor az RT honlapján 2021. december 20-án megjelenő cikkben.²⁵

UTALÁSOK A KONFLIKTUS UKRAJNAI HELYZETTEL VALÓ KAPCSOLATÁRA A VIZSGÁLT SAJTÓFORRÁSOKBAN

A kutatásom során is zajló orosz–ukrán háború miatt elengedhetetlennek tartottam a konfliktus esetleges összefüggéseinek feltérképezését az ukrajnai eseményekkel kapcsolatban a határ- és migrációs válság mind földrajzi, mind időbeli közelsége okán. Azonban ehhez az angol nyelvű sajtó kevés támponttal szolgál, hiszen a lengyel–fehérorosz határon történő eseményeket feldolgozó angol sajtóhírek egyike sem, míg az amerikaiak közül is csak három említi a konfliktushoz kapcsolódóan Ukrajnát, amelyekben teljesen azonos közlések jelentek meg arról, hogy Ukrajna a konfliktus eszkalációja következtében bejelentette, hogy hadgyakorlatot tart az esetleg horizontálisan kiterjedő migránsválság elleni fellépés jegyében.

Ugyanakkor kutatási kérdésemnek megfelelően talán relevánsabb, és az eddigi valóságértelmezésekhez képest teljesen újszerű magyarázattal szolgált a konfliktus kirobbanása okaként az RT honlapján november 15-ei dátummal megjelenő cikk. Ennek szövege szerint Anthony Blinken amerikai külügyminiszter felnagyította az állítólagos orosz fenyegetést lengyel kollégájával, Zbigniew Rau külügyminiszterrel folytatott megbeszélése során, hiszen miközben kifejezte támogatását Lengyelországnak a Fehéroroszországgal fennálló vitájában, az amerikai politikus a válságért a fehérorosz kormányt tette felelőssé az események kapcsán, amelyek arra irányulnak, hogy eltereljék a figyelmet Oroszországnak Ukrajnával közös határán folytatott tevékenységéről.²⁶

²⁴ Border between Germany & Poland could collapse amid rise in refugees from Middle East crossing through Belarus, Berlin police warn. RT News. 19. 10. 2021. <https://www.rt.com/russia/537890-border-germany-poland-refugees-collapse/>

²⁵ Belarus accused of 'shocking' brutality against migrants. RT News. 20. 12. 2021. <https://www.rt.com/russia/543773-brutality-belarus-polish-border-evidence/>

²⁶ Belarus border crisis is a 'distraction,' US claims. RT News. 15. 11. 2021. <https://www.rt.com/russia/540280-blinken-russia-ukraine-refugees/>

Ezen valóságértelmezés különösen érdekes, amennyiben a 2021-es lengyel–fehérorosz határon lejátszódó eseménysorozatot hibrid műveletként azonosítjuk. Egyrészt az általam választott munkadefiníció alapján is a hibrid hadviselés természetében különösen fontos szerep jut a figyelemelterelésnek, azaz, amikor a hibrid hadviselést alkalmazó szereplő látszólagosan műveletek hajt végre egy helyszínen, azonban valójában egy másikat vesz célba. Másrészt pedig, amennyiben a konfliktus kapcsán – akár a megvizsgált amerikai és angol sajtótermékek, vagy a fentebbi idézet alapján – Fehéroroszország mellett esetleg Oroszországot is azonosíthatjuk mint támadó felet.

Azonban az a feltételezés, hogy a lengyel–fehérorosz konfliktus arra irányult, hogy elterelje a figyelmet az azzal egyidejűleg, illetve utána az orosz–ukrán határ közelében folyó erősoportosításokról, bizonyítást igényel. A szövegcsoportom összeállításához felhasznált amerikai és angol, illetve orosz sajtótermékek a konfliktus 2021. november 17-ei rendezése után nem foglalkoztak tovább a lengyel–fehérorosz határon történő eseményekkel. Azonban, amennyiben a feltételezett támadó fél célja volt a sajtó, illetve a nemzetközi közvélemény érdeklődésének további fenntartása, akkor az elmondható, hogy az orosz internetes hírportál valamelyest tovább tartotta napirenden a témát, illetve több cikket is közölt ebben az időszakban, mint a vizsgált angol vagy amerikai sajtótermékek. Így az orosz sajtóérdeklődés viszonylag gyorsan bekövetkező hanyatlásával az amerikai külügyminiszter 2021. november 14-ei nyilatkozatában foglaltak valószínűleg nem feleltek meg teljes mértékben a valóságnak. Ugyanakkor megemlítendő, hogy az események eszkalációja egyúttal lehetőséget adott a nemzetközi közvélemény figyelmének elterelésével az orosz és a fehérorosz vezetés számára az orosz csapatok ukrainai műveletei kapcsán bizonyos előkészületekre is, hiszen a nemzetközi figyelem az oroszok kirobbanása előtti és a konfliktus megoldása közti időszakban sikeresen vonódott el, amit a kulcsszavakra való keresésekről rendelkezésre álló nemzetközi statisztikák is alátámasztanak.²⁷

Azonban a kutatásom során figyelembe vett időintervallumot kibővítve láthatóvá vált a vizsgált sajtótermékek alapján is, hogy közvetlenül az orosz–ukrán háború előtt a támadni készülő felek stratégiai kommunikációs narratívájában megtévesztő jelleggel a tényleges cselekvési tervük elfedése érdekében kiemelt szerep jutott a 2022. február 24-én megindított háborút körülbelül három hónappal megelőző eseménysorozatnak a lengyel–fehérorosz határszakaszon. Hiszen a *Union Resolve 2022* elnevezésű fehérorosz–orosz hadgyakorlat céljairól és okairól szóló kommunikációs magyarázatokban megjelent a korábbi határválság, és annak az ukrainai helyzettel kapcsolatos vonatkozásai is. A hadgyakorlaton részt vevő orosz egységek a későbbiekben a támadás három fő iránya közül a kijevi hadászati-hadműveleti irány erejét képezték. Ezt az érvelést támasztotta alá például a RT honlapján 2022. január 19-én megjelenő cikkben az a nyilatkozat is, amelynek értelmében a 2022. február 10. és 20. közötti időszakra tervezett közös orosz–fehérorosz hadgyakorlat során a két hadsereg egyéb feladatok mellett az államhatár megerősítését is gyakorolni fogja.²⁸

Ezen, viszonylag rövidebb közlésnél bővebb információkkal szolgált az orosz védelmi minisztérium közleménye, ami például a CNN honlapján 2022. február 10-én jelent meg. Eszerint az akkor kezdődő gyakorlat során intézkedéseket hoznak az államhatár védelmének megerősítésére, hogy megakadályozzák a fegyverek behatolását, elzárják a fegyverek és lőszer szállítási csatornáit, átkutassák, blokkolják, megsemmisítsék az illegális fegyveres

²⁷ Fehéroroszországgal és Ukrajnával kapcsolatos médiafigyelem alakulása 2021-ben világszerte: [https://trends.google.com/trends/explore?date=2021-01-01%2021-12-31&gprop=news&q=belarus,ukraine](https://trends.google.com/trends/explore?date=2021-01-01%202021-12-31&gprop=news&q=belarus,ukraine)

²⁸ Russian troop movement into Belarus shows Moscow could launch attack on Ukraine 'at any point' – State Department. RT News. 19. 01. 2022. <https://www.rt.com/russia/546515-joint-exercises-invasion-ukraine/>

alakulatokat és az ellenség szabotázs- és felderítőcsoportjait.²⁹ Mindez pedig egyezést mutat az RT honlapján 2021. november 11-én megjelentetett cikkben Lukasenka idézett szavaival, miszerint az ukrainai donbászi területekről lőfegyverek és lőszer mellett robbanóanyagot is tartalmazó szállítmányok átadására irányuló kísérletek történnek a lengyel–fehérorosz határ mentén felállított migránstáborokban tartózkodók számára, hogy azok provokációt hajtsanak végre a konfliktus előidézése érdekében.³⁰

KÖVETKEZTETÉSEK

A kutatásom eredményeként megállapítható, hogy a vizsgált hírforrások mindegyike a saját valóságmodelljének hatékony közlésére összpontosított, s ennek része volt az események saját értékelésének közvetítése, tehát az olvasók befolyásolása. A befolyásolás célközönsége a mai technológiai lehetőségeknek megfelelően egyaránt lehetett a hazai, az ellenséges, valamint a kívülálló, harmadik országbeli közvélemény. Ennek megfelelően keveredtek a tényszerű információk és az érzelmekre ható, a meggyőzést szolgáló eszközök.

A hírportálok cikkeiből az első kutatási kérdésemre vonatkozóan annyi deríthető ki, hogy a lengyel–fehérorosz határon közel-keleti migránsok próbáltak meg sikertelenül átjutni 2021 őszén. A kelet-európai migrációs útvonal felélénkülésének látszólagos magyarázataként értelmezhető nemzetközi folyamatok kapcsán nagyjából mindhárom sajtótermék befogadói hasonló narratívával találkozhattak, ami szerint a válság kirobbanásához a Fehéroroszországgal szemben meghozott nyugati szankciókra és bírálatokra adott fehérorosz válasz vezetett. Ennek kapcsán viszont az angol és az amerikai hírforrások szerint az események háttérben a fehérorosz kormányzat aktív közreműködése körvonalazódott, beleértve a migrációs folyamatban részt vevő személyek földrészeket is átívelő odaszállítását, a Fehéroroszországgal közös litván, majd a lengyel határszakaszon való ott-tartását, majd az onnani gyors visszavonását is. Ezzel szemben az orosz hírportál a fehérorosz tevékenységekről jóval kevesebb információt közölt, a migrációs válság kialakulásával kapcsolatban az aktív helyett egyfajta passzív fehérorosz szerepvállalást jelenít csak meg.

A második kutatási kérdésemhez kapcsolódóan a megvizsgált angol és amerikai internetes hírportálon különösen hangsúlyosan közöltek a migrációs háttérű csoportok, illetve egyének megpróbáltatásaival kapcsolatos információkat. Ezen feltételezett sajnálat- és együttérzés-keltés kapcsán összességében mindkét érintett ország részvételéről részletesen tájékozódhattak az angol és az amerikai hírszövegek feltételezett befogadói, ugyanakkor megállapítható, hogy hangsúlyosabban a fehérorosz oldal által a migránsok ellenében végrehajtott erőszakos cselekedeteket közöltek. Ezzel szemben az orosz vonatkozású hírportál közléseiben lényegesebben nagyobb szerepet kapott a lengyel politikai vezetőkkel, illetve közvetlenül a lengyel határőrizeti, illetve határvédelmi feladatokat ellátó személyi állománnyal kapcsolatosan megfogalmazott vádak taglalása, és ugyanazon közlések súlykolása a feltételezett hírfogyasztók befolyásolása érdekében. Kiemelt szerepet kapott az orosz szerzőjű cikkekből a nemzetközi és európai uniós kötelezettségek elmulasztásának hangsúlyozása is a migránsok visszatartásának lengyel gyakorlata kapcsán. Ezzel ellentétben a vizsgált angol és amerikai

²⁹ Nathan Hodge et al.: Russia and Belarus hold joint military exercises as diplomatic talks ramp back up. CNN International. 10. 02. 2022. <https://edition.cnn.com/2022/02/10/europe/ukraine-russia-news-thursday-military-exercises-intl/index.html>

³⁰ Migrants on Belarus/Poland border could be getting GUNS from Ukraine – latest Lukashenko claim. RT News. 11. 10. 2021. <https://www.rt.com/russia/539983-lukashenko-migrants-get-guns-ukraine/>

hírügynökségnél kiemelt médiafigyelemben részesülő fehérorosz határőrizeti és egyéb közreműködő társszervek által elkövetett erőszakoskodások és kegyetlenségek taglalására az orosz hírportál kevésbé törekedett. A fehérorosz szervek által alkalmazott erőszakkal kapcsolatos ténylegesen értékelhető, részletes információk megjelentetésére több mint egy hónappal a konfliktus rendezése utáni közlésekben került csak sor.

A kutatási célom szempontjából lényegesebb, hogy milyen következményekkel járt a konfliktus. Az eset elemzése rávilágít, hogy az eszközök megfeleltek a hibrid műveleteknek a szakirodalmi áttekintésben leírt két elemének. A konfliktusban érintett fehérorosz fél azt követelte Lengyelországtól, illetve az Európai Uniótól, hogy fogadja be a migránsokat. A helyzet alkalmas volt arra, hogy feszültségeket okozzon Lengyelország és az Európai Unió között, mert az előbbi szigorúbb bevándorláspolitikát folytat, mint az utóbbi. Másrészt Fehéroroszország megcélozta az Unió gyenge pontját, az engedékeny bevándorláspolitikát, amellyel utóbbi most ellentmondásba került a szigorú lengyel határvédelem miatt, és amiatt, hogy a fehérorosz erőszakra hivatkozva nem tekintették valódi menekülteknek a határt ostromlókat. Ez a kívülálló felek előtt ronthatta Lengyelország és az Európai Unió presztízsét. Eközben az orosz RT úgy tett, mintha kívülálló volna a konfliktusban, amelynek hátterében feltételezhetően Oroszország állt, és Lengyelországot vádolta kegyetlenkedéssel. Ugyanakkor az RT Ukrajnáról állította, hogy Donbaszból fegyvereket szállít a lengyel–fehérorosz határon rekedt migránsoknak.

Véleményem szerint a határkonfliktus legvalószínűbb célja a 2020-as fehéroroszországi választások után alkalmazott állami önkényuralmi elnyomás ellenében meghozott nyugati szankciók és bírálatok viszonzása volt, egyfajta nyomásgyakorlásra és destabilizálásra irányuló hibrid művelet részeként. Ugyanakkor az események eszkalációja egyúttal lehetőséget adott a nemzetközi közvélemény figyelmének elterelésével az orosz és a fehérorosz vezetés számára az orosz csapatok ukrajnai műveleteihez való előkészületeinek végrehajtására is, hiszen a nemzetközi figyelem a konfliktus megoldása (2021 novembere) és az erőszak kirobbanása (2022. február 24-e) közti időszakban sikeresen vonódott el, amit a kulcsszavakra való keresésekről rendelkezésre álló nemzetközi statisztikák is alátámasztanak. Azonban a 2021-es lengyel–fehérorosz határ- és migrációs konfliktus lefolyásától a Fehéroroszországba az ukrajnai támadó hadműveletekben ténylegesen részt vevő orosz erők megérkezéséig eltelt időintervallumból következtetve a megtévesztést inkább közvetett előkészítésként alkalmazták az Ukrajnával szemben érdekelt felek.

Azonban közvetlenül az ukrán–orosz háború előtt a támadni készülő felek stratégiai kommunikációs narratívájában megtévesztő jelleggel, valószínűleg a tényleges cselekvési tervük elfedése érdekében kiemelt szerep jutott a 2022. február 24-én megindított orosz „különleges katonai műveletet” körülbelül három hónappal megelőző, a lengyel–fehérorosz határszakaszon lezajlott eseménysorozatnak, hiszen a későbbiekben a támadás három fő iránya közül a kijevi hadászati-hadműveleti irány erejét adó, eredetileg a *Union Resolve 2022* nevű orosz–fehérorosz hadgyakorlatra vezényelt egységek gyakorlatozásának céljairól és okairól szóló kommunikációs magyarázatokban jelentős szerep jutott a korábbi határválságnak.

Így a határ- és migrációs konfliktus rendezése után tartott orosz–fehérorosz hadgyakorlat bejelentése, majd a befejezéséről folytatott vita a globális sajtóban jó példa lehet arra, hogyan működik a megtévesztés az internet korában, a valós idejű hírközlés idején.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Adams, Paul: *How Belarus is helping 'tourists' break into the EU*. BBC News. 22. 10. 2021. <https://www.bbc.com/news/world-58952867>
- *Belarus accused of 'shocking' brutality against migrants*. RT News. 20. 12. 2021. <https://www.rt.com/russia/543773-brutality-belarus-polish-border-evidence/>
- *Belarus border crisis is a 'distraction,' US claims*. RT News. 15. 11. 2021. <https://www.rt.com/russia/540280-blinken-russia-ukraine-refugees/>
- *Border between Germany & Poland could COLLAPSE amid rise in refugees from Middle East crossing through Belarus, Berlin police warn*. RT News. 19. 10. 2021. <https://www.rt.com/russia/537890-border-germany-poland-refugees-collapse/>
- Fehéroroszországgal és Ukrajnával kapcsolatos médiafigyelem alakulása 2021-ben világszerte: <https://trends.google.com/trends/explore?date=2021-01-01%202021-12-31&gprop=news&q=belarus,ukraine>
- Giannopoulos, Georgios et al. (szerk.): *The Landscape of Hybrid Threats: A Conceptual Model*. Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2021, 11.
- Haig Zsolt: *Információs műveletek a kibertérben*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018, 151–152.
- Hidrén, Rasmus: *Calibrating the Compass: Hybrid threats and the EU's Strategic Compass*. The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats, 2021.
- Hodge, Nathan et al.: *Russia and Belarus hold joint military exercises as diplomatic talks ramp back up*. CNN International. 02. 02. 2022. <https://edition.cnn.com/2022/02/10/europe/ukraine-russia-news-thursday-military-exercises-intl/index.html>
- Jakusné Harnos Éva: *A migráció előrejelzése és megvalósulásának ábrázolása az angol nyelvű sajtóban*. Mediterrán Világ, 33–34. szám, 2015, 10–19.
- Kiss Álmos Péter: A hibrid hadviselés természetrajza. Honvédségi Szemle, 147. évf. 2019/4., 31–33.
- Kojala, Linas: *What's causing the crisis on the Belarus-Lithuania border?* CNN International. 21. 08. 2021. <https://edition.cnn.com/2021/08/21/opinions/linas-kojala-belarus-migration-op-ed/index.html>
- Krippendorff, Klaus: *A tartalomelemzés módszertanának alapjai*. Balassi Kiadó, Budapest, 1995.
- *Lithuania votes to curb influx of migrants from Belarus*. BBC News. 13. 07. 2021. <https://www.bbc.com/news/world-europe-57830158>
- *Migrants on Belarus/Poland border could be getting GUNS from Ukraine – latest Lukashenko claim*. RT News. 11. 10. 2021. <https://www.rt.com/russia/539983-lukashenko-migrants-get-guns-ukraine/>
- *Poland 'illegally' refused entry to asylum seekers at border with Belarus, stranding them without food, water & shelter – Amnesty*. RT News. 30. 09. 2021. <https://www.rt.com/russia/536241-afghan-migrants-poland-blocking/>
- *Poland's PM issues demand to NATO over standoff with Belarus*. RT News. 14. 11. 2021. <https://www.rt.com/news/540259-poland-concrete-actions-nato-border/>
- *Polish president gives green-light for new wall on border with Belarus in bid to beat back flow of refugees & illegal migrants*. RT News. 03. 11. 2021. <https://www.rt.com/russia/539256-poland-new-wall-border-belarus/>
- Qiao Liang – Wang Xiangsui: *Unrestricted Warfare: Two Air Force Senior Colonels on Scenarios for War and the Operational Art in an Era of Globalization*. PLA Literature and Arts Publishing House, 1999.

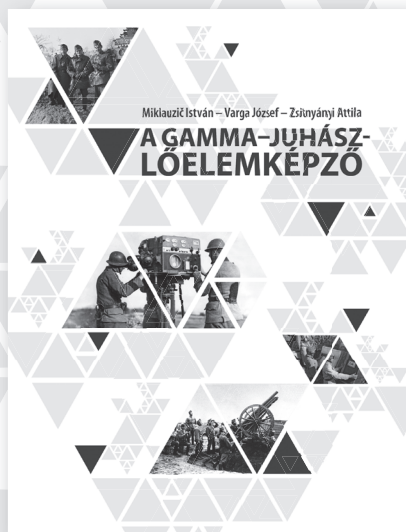
- *Russian troop movement into Belarus shows Moscow could launch attack on Ukraine 'at any point' – State Department.* RT News. 19. 01. 2022. <https://www.rt.com/russia/546515-joint-exercises-invasion-ukraine/>
- Said-Moorhouse, Lauren et al.: *Migrants face hypothermia and broken bones in freezing forests as Poland-Belarus crisis deepens.* CNN International. 10. 10. 2021. <https://edition.cnn.com/2021/11/10/europe/poland-belarus-border-migrant-crisis-wednesday-intl/index.html>
- Szenes Zoltán: *Katonai biztonság napjainkban. Új fenyegetések, új háborúk, új elméletek.* In: Finszter Géza – Sabjanics István (szerk.): *Biztonsági kihívások a 21. században.* Budapest. Dialog Campus Kiadó, 2017, 69.
- Szőke Diána: *A NATO válasza a hibrid hadviselésre. Honvédségi Szemle, 147. évf. 2019/4., 3–16.*
- *UN condemns use of asylum seekers as 'political pawns'.* RT News. 09. 11. 2021. <https://www.rt.com/russia/539764-un-asylum-seekers-political-pawns/>
- Vernon, Will – Nevett, Joshua: *Poland-Belarus crisis: The lives caught in a stalemate.* BBC News. 11. 11. 2021. <https://www.bbc.com/news/world-europe-59253376>
- Walsh, Nick Paton: *Belarus flooding the European Union with migrants, taking a page out of Putin's playbook.* CNN International. 21. 08. 2021. <https://edition.cnn.com/2021/08/13/europe/belarus-lithuania-border-migrants-eu-cmd-intl/index.html>

A Gamma–Juhász-lőelemképző

A magyar innováció nem szükkölködik nagyszerű eredményekben. A Gamma–Juhász-lőelemképző olyan időszakban született, amely korántsem volt ideális, mégis az alkotó energiák olyan együttállásának eredménye lett ez a készülék, amikor találkozott az alkotó elme (Juhász István, a zseniális mérnök), a hadipari háttér (a korát megelőző Gamma és annak alkotó szellemisége) és egy páratlan találmány (Gamma–Juhász-lőelemképző), hogy örökre beírja magát a magyar haditechnikai fejlesztések történelmébe.

Szerzők: Miklauzic István, Varga József, Zsitnyáni Attila
Megjelenés éve: 2022
keménytáblás
260 oldal

6300 Ft

A könyv a Zrínyi Kiadó webshopjában (shop.hmzrinyi.hu) vagy a kiadó könyv- és térképboltjában (1024 Budapest, Fillér utca 14.) vásárolható meg.